

ВІДГУК

офіційного опонента на кандидатську дисертацію
БЕДАН ВІКТОРІЇ БОРИСІВНИ
«ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СХИЛЬНОСТІ
ОСОБИСТОСТІ ДО ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ»
за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Дисертація, яка розглядається, присвячена досить актуальній для сьогодення темі. Важливість вивчення проблеми переживання самотності зумовлена вимогами, які пред'являють до особистості стрімкі перетворення, що відбуваються в українському суспільстві.

У дисертації викладено теоретичні засади проблеми, описано стратегію, основні методи та результати емпіричного дослідження. Кожен з її розділів містить цікаві теоретичні та експериментальні результати, є завершеним, відповідно до висунутих завдань і мети дослідження. Слід відзначити послідовність в організації кожної частини дослідження, структурування етапів роботи, які є взаємопов'язаними між собою. Дисертація має традиційну структуру, складається зі вступу, трьох розділів, які послідовно та логічно репрезентують напрям розгортання стратегії наукового пошуку, а також висновків до розділів, загальних висновків, бібліографії та додатків. Міра обґрунтованості наукових положень і висновків висока і цілком відповідає рівню, прийнятому в сучасних українських кандидатських дисертаціях. Проаналізована достатня кількість нових і класичних наукових робіт з проблеми. Дослідження є логічно спланованим та добре структурованим з огляду на багатоплановість об'єкту та предмету дослідження.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади дослідження індивідуально-типологічних особливостей переживання самотності»* здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз основних напрямків дослідження феномену «самотність», вивчено наукові роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників стосовно проблеми *переживання самотності*, що дозволило дисертантці обґрунтувати трактування *схильності* до переживання самотності як властивості особистості.

Всебічно аналізуючи досліджуваний феномен, В.Б. Бедан порівнює і розводить споріднені поняття (усамітнення, ізоляція, відчуження), які у масовій свідомості та деяких наукових джерелах ототожнюються з поняттям «самотність». Проаналізовано подвійну природу переживання самотності, котра виявляється в її функціях, що складають функціональну систему переживання самотності та визначають функціональну спрямованість

особистості до переживання самотності. Окремо дисертанткою розглядається поняття самотній спосіб життя «sololiving» або «життя соло» як усвідомлене рішення особистості на користь самотності.

Основним здобутком теоретичного розділу є те, що спираючись на континуально-ієрархічний підхід до структури властивостей особистості запропонований О.П. Санніковою, заснований на принципах системності, структурності, інтегральності, дименціональності та детермінізму, автором визначено покомпонентний склад якісних та формально-динамічних показників схильності до переживання самотності, які мають специфічні характеристики. Все це дозволило Бедан Вікторії Борисівні презентувати макроструктуру схильності особистості до переживання самотності, яку автор називає структурною схемою схильності до переживання самотності.

Позитивне враження справляють широка джерельна база роботи з вітчизняною та іноземною літературою та детальний аналіз досліджень співвідношення переживання самотності з властивостями особистості, що спричиняють її прояви.

На основі узагальнення аналітичних результатів у другому розділі дисертації *«Програма емпіричного дослідження індивідуально-типологічних особливостей схильності особистості до переживання самотності»* визначено основні напрями і принципи емпіричного дослідження, описано його програму й етапи реалізації, обґрунтовано застосування комплексу методів, методик та процедур, що спрямовані на діагностику показників схильності до переживання самотності, а також рис особистості, що супроводжують її прояви. Детально описана вибірка дослідження, загальна сукупність якої становить 1023 особи, що переконує в її репрезентативності й забезпечує статистичну вірогідність отриманих результатів. Обґрунтовано необхідність розробки психодіагностичного інструментарію для диференційованої діагностики схильності до переживання самотності внаслідок неможливості вивчення її ознак в контексті континуально-ієрархічного підходу за допомогою існуючих у психології методик.

Здійснення контент-аналізу нестандартизованих творів-самозвітів дало змогу дисертантці експлікувати та описати формально-динамічні, якісні компоненти переживання самотності, визначити функціональну спрямованість переживання самотності, які лягли в основу розробки у співавторстві з науковим керівником комплексу психодіагностичного інструментарію, спрямованого на вивчення схильності особистості до переживання самотності: методики «Самооцінка переживання самотності», процедури «Експрес-діагностика переживання самотності за допомогою дименціональних шкал» як модифікації методики Т. Дембо, С. Рубінштейн,

тест-опитувальника «Диференціальна діагностика схильності до переживання самотності» (ДИСПС)» та методики «Функціональна спрямованість переживання самотності (ФСПС).

Водночас, чи не найбільшу цінність у цьому розділі має докладний опис процедури стандартизації російськомовної і україномовної версій тесту-опитувальника «Диференціальна діагностика схильності до переживання самотності» (ДИСПС)», етапи розробки якого (конструювання питань, емпірична корекція стимульного матеріалу, підготовка ключа-дешифратора, перевірка конструкту тесту та його апробація за допомогою відомих у психодіагностиці методів розщеплювання, повторного та паралельного тестів) відповідають усім психометричним вимогам щодо надійності та валідності цього психодіагностичного інструментарію.

Висновки до другого розділу є правомірними та уможливають логічний перехід до третього розділу дисертації *«Результати емпіричного дослідження індивідуально-типологічних особливостей схильності особистості до переживання самотності»*, який містить ґрунтовний аналіз емпіричних даних, а саме: взаємозв'язку між показниками схильності до переживання самотності з широким спектром властивостей особистості, що супроводжують її прояви; індивідуально-психологічних особливостей переживання самотності осіб різних типів схильності до переживання самотності та функціональної спрямованості.

Варто наголосити, що обрані дисертанткою теоретико-методологічні принципи диференційно-психологічного аналізу забезпечили чітку логіку організації емпіричного дослідження, яке послідовно розгортається від вихідних теоретичних узагальнень до низки експериментальних процедур, у ході яких застосовується численний арсенал сучасних методів вимірювання і статистичної обробки отриманих результатів.

Зокрема, на основі факторного аналізу даних взаємозв'язку формально-динамічних та якісних характеристик схильності до переживання самотності, функціональної спрямованості переживання самотності і широкого спектра психологічних властивостей особистості дисертанткою отримано п'ятифакторну модель, яка структурує виявлені симптомокомплекси взаємопов'язаних характеристик.

Застосування методу «асів» дало змогу Вікторії Борисівні виокремити групи осіб з мономодальним типом схильності до переживання самотності, які умовно названі: емоційний, когнітивний, конативно-регулятивний та полімодальні типи (групи осіб з високим і низьким рівнем переживання самотності). Також виявлено групи осіб, які різняться за функціональним типом переживання самотності – самотворчий, адаптивний, саморуйнівний

типи переживання самотності. Здійснено якісний аналіз індивідуально-психологічних особливостей («Я-функцій», життєстійкості, адаптивності, часової перспективи, самозмінювання, сенсожиттєвих орієнтацій, психологічного благополуччя, стилів саморегуляції поведінки тощо).

Аналіз побудованих профілів, а також ранжування показників дали змогу скласти психологічні портрети осіб з різним вираженням переживання самотності, зокрема визначити особливості й індивідуально-психологічні характеристики переживання самотності представників описаних типів.

Об'ємний емпіричний матеріал, результати математико-статистичної обробки якого наведено у додатках, розроблені та апробовані методики діагностики переживання самотності, застосування ідеографічного підходу в узагальненні індивідуально-психологічних характеристик осіб з різними типами переживання самотності демонструють глибину проведеного дослідження і характеризують Бедан Вікторію Борисівну як професійного і зрілого психолога-науковця.

Автореферат дисертації за структурою та змістом повністю відповідає дисертаційній роботі, ґрунтовно, повно і аргументовано відображає основні положення і результати проведеного дослідження.

Попри те, що слід відзначити суттєві наукові здобутки здійсненого Бедан В.Б. дослідження, його логічність, цілісність й надзвичайну науково-дослідницьку опрацьованість, вважаємо за необхідне зауважити на деяких моментах:

1. У першому розділі автором детально розглянуто ознаки лише формально-динамічного та якісного рівнів структури схильності особистості до переживання самотності, хоча окреслено і змістово-особистісний та імперативний рівні. Чим це можна пояснити?

2. У сучасних вітчизняних наукових дослідженнях деякі автори пропонують теоретичні моделі переживання самотності. Цікаво почути, чим відрізняється Ваша структурна модель від моделі, наприклад, Нарміни Орудживни Олійник, в роботі якої переживання самотності розглядається як єдина система, цілісність якої забезпечується взаємодією різних компонентів.

3. У теоретичному розділі дисертанткою надано розгорнутий опис функцій переживання самотності. Виникає питання, чому при виділенні типів функціональної спрямованості переживання самотності виокремлені лише самотворча, адаптивна та саморуїнлива?

4. Текст дисертації містить окремі русизми, стилістичні та орфографічні помилки.

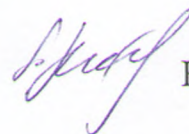
Вказані зауваження не знижують цінності роботи Бедан Вікторії Борисівни і не заважають дати позитивну оцінку дисертаційного

дослідження, яке є завершеним, самостійним та містить нові науково обґрунтовані результати, що є суттєвими для розкриття проблеми індивідуально-типологічних особливостей схильності особистості до переживання самотності на теоретичному та експериментальному рівнях і мають вагомe значення для розширення підходів до вирішення вельми актуальної проблеми схильності особистості до переживання самотності як системної властивості особистості.

Подане дисертаційне дослідження Бедан Вікторії Борисівни «Індивідуально-типологічні особливості схильності особистості до переживання самотності» повністю відповідає вимогам п.11 «Порядку присудження наукових ступенів» та спеціальності – 19.00.01 – загальна психологія, історія психології, а її автор заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук.

Офіційний опонент:

доцент кафедри практичної психології
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка,
кандидат психологічних наук



Н.М. Подоляк

Підпис Подоляк Н.М. засвідчую:
проректор Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка,
доцент



В.Л. Шаран